

VAN HAVER TOT GORT

Bloeiend blaadje

Natuurlijk is dat het meest opvallende aan dit nummer: het nieuwe kleurtje. Met opzet gedaan. We hebben precies een jaar gedraaid in bruin en in de "nieuwe" uitmonstering. Daarbij leek ons de kleur groen een aantrekkelijke verandering, die ook het fotowerk wat beter tot zijn recht zou laten komen.

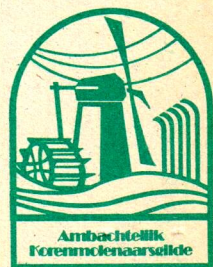
Het tweede jaar is dus, in deze gedrukte gedaante. Met onwankelbare plannen het lezersbestand uit te breiden, zoals u zult kunnen lezen in het artikel dat handelt over een te Verbreden Maatschappelijk Draagvlak.

Zodat we ook na 1982 een financieel

gezonde basis hebben om op voort te bouwen.

Lees voorts over Molenaarstermen - en de vraag van Victor Mulder om geheugensteun -, over de Kwaliteitscontrole, en over de stand van zaken bij ons promotiewerk. Tenslotte doelen we weer rond op de molen van Nispen.

Mogen we dit inleidinkje besluiten met iedereen nog eens op het hart te binden, dit blad te beschouwen als een transportmiddel van ervaringen van vakbroeder tot vakbroeder? Pas als we allemaal dit blad zó gebruiken wordt VAN HAVER TOT GORT een boeiend periodiek.

HET MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK VERBREDEN. HOE GAAT DAT?

Twee, hooguit drie keer per jaar vergadert het algemeen bestuur van het Amb. Korenmolenaars-gilde. Een waslijst aan gewichtige agendapunten wordt de bestuurder dan voor de neus gelegd en men kweekt aardig wat zitvlees alvorens men aan het laatste onderdeel toe is. Zó men dat laatste punt al haalt....

Op 24 februari was de jongste bijeenkomst van het algemeen bestuur. Waarschijnlijk wel het belangrijkste onderwerp was de behandeling van de begroting voor 1981. Is een begroting in normale omstandigheden doorgaans al een pittige kluit, waaraan bij goed inspekteren soms meer vlees blijkt te zitten dan men bij oppervlakkig beschouwen zou hebben gedacht: de begroting voor 1981 is voor onze club een heel bijzondere doordat in de cijfertjes een aantal vergaande plannen is vervat.

Neem de deelnemersbijdrage. Dik het dubbele is begroot in vergelijking met de rekening over 1980 wat de vaste bijdragen betreft. Dat komt doordat de vaste bijdrage is verhoogd van 50 gulden naar 75 gulden en doordat de penningmeester rekent op een groei met twintig man dit jaar, meesters, gezellen en leerlingen bijeen. Voor 60-plussers gaat de bijdrage van 25 gulden naar 40. In de omzet-afhankelijke bijdrage wordt de 22 cent per 100 kg consumptie-handelsgemaal voor bakkers en detailverkoop gehandhaafd, maar voor loongemaal wordt die bijdrage een dubbeltje de honderd kilo. En dat geldt eveneens voor de omzet in biscuitbloem, die een enkele deelnemende molenaar heeft.

ZWAARTEPUNT

Neem de subsidie van economische zaken. Ruim 72 duizend gulden prijkt er op de begroting voor dit jaar.

De achtergronden van dit grote bedrag

zijn, dat we het vorig jaar op het terrein van de promotie en het uitgeven van vakdokumentatie minder vruchtbaar zijn geweest dan we in begin 1980 van onszelf hadden gedacht. Van de geraamde halve ton ten behoeve van het projekt van ekon. zaken is in 1980 uiteindelijk zo'n twintig mille besteed. De rest wordt verschoven naar 1981 en 1982. Zodat uit die cijfers naar voren komt, dat het zwaartepunt van onze activiteiten op dit jaar komt te liggen, terwijl het staartje voor 1982 is.

Veel van de gemaakte kosten ten behoeve van de deelnemers komt overigens helemaal niet op het hoofd van de deelnemers zelf neer. Maar liefst 70,9 procent van het uit te geven geld komt voor rekening van ekon. zaken. De deelnemers zelf betalen 19,3 procent van de kosten en 10,8 procent wordt gedekt door overige baten. Voor de promotie-activiteiten betalen de deelnemers zelf geen cent. Hetzelfde geldt voor het werk van de werkgroepen

Keuring en Voorlichting Graanaankoop en Bedrijfseconomische en Technische Adviezen. Tachtig procent van de kosten van dit maandblad krijgen de deelnemers (nu!) cadeau en ook in de kosten voor sekretariaatswerk en het besturen van de club schiet de subsidie te hulp.

Mooie zaak. Maar wat nu, als straks het schip met de gouden tientjes van ons is heengegaan?

Als de bestuurder deze vraag wordt voorgelegd, buigen zij zich over een voorstel om, zoals het in de toelichting bij de begroting heet: "het maatschappelijk draagvlak van het Amb. Korenmolenaarsgilde te verbreden". Dat voorstel luidt: vergroot de oplage van ons maandblad, zodat ieder die in ons land bestuurlijk, cultureel en/of zakelijk iets met het werk van onze stichting te doen heeft het blad in de bus krijgt. Onder die nieuwe "abonnees" zou vervolgens een krachtige donateurswer-

Opvolger gezocht

Onze voorzitter, molenaar Jochijms uit Groesbeek, heeft het op de bestuursvergadering gezegd: door ziekte en drukte in het gezin zou hij zich graag ontlast zien van het voorzitterschap. In het algemeen bestuur wil hij wel blijven meedraaien, en de nieuwe voorzitter zal hij graag bijstaan. Maar het extra werk van de man-aan-de-top kan hij er echt niet langer bijhebben.

Zodat de functie van voorzitter van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde openstaat. Iemand uit ons midden, die dit zeer leerzame en ook wel dankbare werk (woorden van de heer Jochijms) wil overnemen, dat hij naar voren trede.

De aankondiging van zijn heengaan was niet het enige, dat de heer Jochijms op de vergadering ter berde

bracht. In zijn openingswoord zei hij, dat hem de slechte opkomst van de jaarvergadering hoog zat. Vooral de oudere collega's hadden het laten afweten. Meer waardering heeft hij voor de jonge vakbroeders en nieuwe leden, die wél waren opgekomen.

"Wij hebben de goodwill van een breed publiek nodig", zei hij verder, "of het nu gaat om broodconsumenten, molenliefhebbers, overheidsbestuurders, thuisbakkers, vrijwillige molenaars of particuliere molenverenigingen of -stichtingen. We moeten er als korenmolenaarsgilde aan werken om die steun te verwerven.

....Ik vind dat we ook een dringend beroep moeten doen op de solidariteit van de molenaars. Laten we over de grenzen van het eigenbelang heen kijken, ook in ons eigen voordeel, zou ik zeggen".

ving plaats moeten vinden; bij het ministerie van CRM (dat ons een mooie subsidie van 5000 gulden jaarlijks niet meer gunde, en er 1000 gulden van maakte!) zou om een hogere bijdrage moeten worden gevraagd; bij het Prins Bernhardfonds en andere partikuliere fondsen zou een verzoek om steun moeten worden neergelegd; tenslotte zou gewerkt moeten worden aan het aantrekken van adverteerders. Ons blad bereikt per slot een heel specifiek gerichte vakgroep en dat moet voor mensen en bedrijven als graanhandelaars, molensteenfabrikanten, zijdegaasleveranciers, molenzeilmakers en papieren- en jutezakkenleveranciers toch een interessante ploeg zijn om met zakelijke aanbiedingen aan huis te komen.

FRISSE PLANNETJES

Hoewel niet iedereen onmiddellijk het heil verwacht van deze oplossing, wil de vergadering in principe graag meegaan met het voorgestelde. Dus komt binnenkort dit maandblad in een oplage van 700 stuks of daaromtrent uit. Voor de rest zal het vooral van ons reilen en zeilen in dit lopende jaar afhangen hoe rooskleurig wij onze toekomst na het aflopen van het project zullen kunnen afschilderen.

Op molendag in mei staat een volgende activiteit te gebeuren - u hebt daarover in het vorige maandblad gelezen; uw medewerking is gevraagd - en ook zijn er al frisse plannetjes ontwikkeld voor na-zomer en herfst. Het succes dat verscheidene molenaars na het verspreiden van de bakkersverkoopbrieven (en niet te vergeten: het persoonlijk behartigen van de nasleep ervan!) hebben geboekt geeft ons de vaste overtuiging, dat ook de op de helling staande activiteiten revenuen zullen afwerpen voor alle molenaars DIE ER HET EIGEN LIJF TEGENAAN WILLEN ZETTEN.

Er is op die 24e februari heel wat meer aan de orde gekomen dan hierboven staat. Maar het belangrijkste hebt u nu wel onder ogen gehad. Waar het allemaal op neerkomt is: 1981 is het Jaar van de Waarheid. Leggen we dit jaar niet de basis voor een goed voortbestaan als club, dan wachten ons na 1982 donkere tijden. En doen wij niet hetzelfde voor onze molenbedrijven - de gelden voor een krachtige injectie worden door "een ander" aangedragen! - dan moeten we beseffen, dat we na 1982 ook op dat gebied weinig meer van ons zullen kunnen doen spreken.

Nu of nooit, dat is de toch eigenlijk erg gemakkelijke keus waarvoor elke molenaar en het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde staan.

Overzicht Kwaliteitskontrolle

Elke molenaar-deelnemer, die de kontrolleur van Wageningen rond oktober vorig jaar op bezoek heeft gehad en die (zoals het behoorde) geen bezwaar had tegen het nemen van een monster van zijn volkorentarwemeel, heeft de resultaten van zijn proefje enige tijd geleden in de bus gekregen.

Onze werkgroep Keuring en Voorlichting Graanaankoop, die afschriften van alle proeven heeft ontvangen, heeft zich eens over de cijfers gebogen en kon al wat bescheiden konklusies trekken. Een duidelijker beeld zal ontstaan als er meer proeven gedaan zijn, zoals voorgenomen. Het zal zó zijn dat we over 1981 een veel sterker beeld zullen krijgen van onze kwaliteit, van hoe goed

het te hopen, dat deze keuring dus toch al gewerkt heeft. Deze verbeteringen worden evenwel opgeheven door een aantal deelnemers (er deden er nu heel wat meer mee, moeten we niet vergeten!) die ronduit slecht waren.

Daar moet wat aan gedaan worden. De werkgroep heeft inmiddels contact opgenomen met deze "miskleuners". Uit gesprekjes kwam naar voren, dat één proef mis was gegaan doordat de kontrolleur (te) grof meel had meegenomen. Twee slechte resultaten waren te verklaren uit te grof te malen en één uit het feit, dat uitsluitend inlandse tarwe wordt gebruikt van een niet al te beste bakkwaliteit.

Al met al "fouten", waaraan heel goed te sleutelen valt (met als gevolg vermoedelijk betere uitslagen).

Deelnemers, die meededen, kunnen hun cijfers leggen naast die van de twee beste van vorige maal en van deze ronde.

Een verdere uitwerking met meer gevolgtrekkingen zullen de deelnemers nog apart op stencil ontvangen.

	Vorige ronde		Deze ronde	
Kleur van de korst	7	6½	7	7½
scheuring	6½	6	6½	6
kleur van de kruim	7	6½	6½	6
struktuur	7	6	6	6
volume (per kg meel)	4720	4490	4660	4540

(of hoe slecht) wij zijn. Per slot van rekening laten we die proeven nemen om het geloof in ons embleem kracht te verlenen. Ons embleem zal de garantie moeten zijn voor een goede kwaliteit tarwemeel en om die kwaliteit te garanderen zijn de genoemde proeven van levensbelang. (Dit even voor de deelnemers, die nog niet hebben meegedaan, om welke reden dan ook.)

Nu de resultaten van de proeven.

Over het geheel genomen zijn de resultaten niet veel beter dan bij de vorige proefronde. Een paar uitschieters naar beneden uit die ronde zijn nu veel beter voor de dag gekomen.

Hoewel één proef nog niet veel zegt is

Om Zo
Te Zeggen

Uit de mond van J. Hoogendoorn, in leven korenmolenaar in Woerden, opgetekend de spreuk: "Een handvol damp geeft een land vol wind".

Het komt soms voor, dat er enkele dagen lang een dunne mist over het veld hangt met weinig of geen wind. Met vier volle zeilen doe je dan vaak nog niet veel. Maar enkele dagen later, daags erna misschien al, steekt er een enorme wind op. Ja, dan zou je zelfs met kale roeden nog goed kunnen malen. Maar zou iemand dat wel eens gedaan hebben....?

DOLEN OP DE MOLEN VAN NISPEN (2)

Bij het beschrijven van de aangebrachte modernisering is er nog één ding niet genoemd, dat vrijwel zeker is aangebracht in de periode rond '36. Dat is de motorische hulp-aandrijving. Deze bestaat uit een zware ijzeren spil, die met een rondsel of schijfloop op het spoorwiel werkt en op de begane grond via een haakse overbrenging van een stel gietijzeren kamwielen en een as met riemschijf door een (elektro) motor werd aangedreven.

Was er nu te weinig wind, dan verwijderde de molenaar een aantal - gemerkte - kammen uit het aswiel en zorgde door het verdraaien van het wiekenkruis dat deze "tandeloze plek" onder kwam te staan. Het bovenschijfloop, en daarmee de koningspil, kon nu vrij draaien en op deze wijze kon door het inschakelen van de motor het gehele gaande-werk, op het wiekenkruis na - mechanisch worden aangedreven.

Ook dit is een konstruktie die op vele Zeeuwse molens is uitgevoerd, al is dit niet specifiek gebonden aan de persoon van Van Riet.

Tot zover dan de beschrijving van de in of omstreeks 1936 aangebrachte modernisering.

Er is wellicht geen molen in Nederland, die zo duidelijk het stempel draagt van de inventiviteit van één molenmaker als juist de molen van Nispen.

De in 1936 gerealiseerde modernisering, destijds uitsluitend bedoeld om de molen beter berekend voor zijn taak uit te rusten, worden thans als zijnde een cultuurhistorisch belang aangemerkt en in stand gehouden.

Voordat wij wat nader ingaan op de persoon Van Riet, zullen wij nog trachten na te gaan in hoeverre het jaar 1936 voor hem het eerste contact met de Nispense molen betekende.

Waarschijnlijk is, dat West-Brabant in de jaren rond en voor de Tweede Wereldoorlog nauwelijks over eigen molenmakers beschikte en dat geregeld Zeeuwse molenmakers aan de molens in het gebied hier werkten. Zo heeft bijvoorbeeld molenmaker Van den Hamer uit Brouwershaven getim-

merd aan de molens in Sprundel, Uilenhout, tot in Bavel toe.

Wanneer wij nu een bepaald fragment uit het reeds genoemde artikel uit het orgaan van de Heemkundige kring Essen bestuderen, dan leert dat ons dat... "de molenmaker eens per jaar, uit de buurt van Goes, met de trein naar Roosendaal kwam, en vandaar met een gehuurde fiets naar Nispen ging".

Het kan niet anders of hier moet sprake zijn van Van Riet, en wel vóór 1936, want uit een in het artikel over de gestolen fiets van de molenmaker vastgelegde anekdote blijkt dat "dit (verhaal) gebeurde in de twintiger jaren...". In dit verband dient er ook nog op te worden gewezen dat de betimmering van het achterkeuvelens (het kozijn bij de korte spruit en de staartbalk) met zijn scharnierend opgehangen luiken ook typisch Zeeuwse kenmerken draagt.

Geven wij nog enige bijzonderheden over de figuur Van Riet. Daarbij is mede gebruik gemaakt van een in het gemeente-archief van Goes berustend kranteknipstel, waarin een op 12 maart 1955 gedateerd interview met hem is afgedrukt.

steeds de molens zoals te doen gebruikelijk aanduidend met de naam van het dorp en van de molenaar.

Zo noemt hij Potters in Wouw, Fikke Aerden in Nispen (de enige waar er vier wieken worden aangebracht), Verschuuren te Kruiningen, Van Weele te Rilland en D. Sanders te Grijskerke.

Ten tijde van het interview is hij bezig aan de grote stellingmolen te Goes, waar hij in opdracht van het Gemeentebestuur, ten behoeve van de huurder-molenaar ook twee van Riet-wieken aanbrengt.

Bij wijze van uitzondering wordt eenmalig het systeem ook aangebracht op de achtkante stellingmolen te Zevenaar in Gelderland, berustende Ten Have-wiek populair is geworden. Hier is het echter een zoon die het werk uitvoert.

Aan het einde van zijn loopbaan gekomen maakt de hoogbejaarde Van Riet, in 1959 nog twee - zij het sterk vereenvoudigde - wieken aan de molen van Bak te Colijnsplaat.

Enkele jaren daarna, op 12 oktober 1962, overlijdt hij te Goes op 83-jarige leeftijd.

Nispen - Moleneind

DE RESTAURATIE VAN :

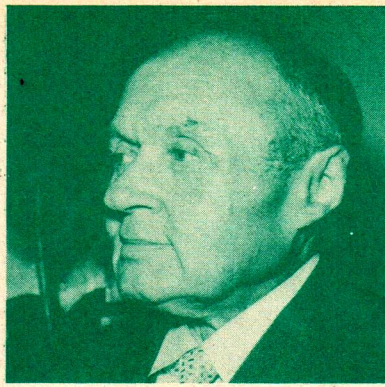
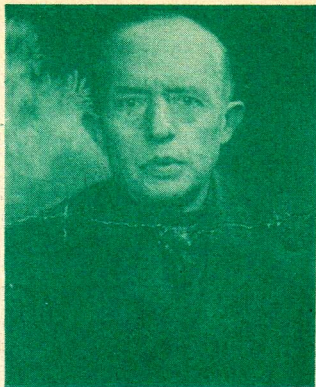
M.J. Van Riet wordt geboren in 1879 te Goes, waar zijn grootvader reeds is begonnen met de molenmakerij. Komt op 14-jarige leeftijd bij zijn vader in de leer. Als hij 37 is overlijdt zijn vader en neemt Van Riet de zaak over.

Het Van Riet-systeem wordt ontwikkeld in 1935 en voor het eerst toegepast op de molen van Van Boven in Lewedorp onder 's Heerarendskerke.

Van Riet noemt in het interview nog enige andere molens, waar hij het wieksysteem heeft aangebracht, hierbij

Gaan we nu naar de restauratie van de jaren 1978 en 1979.

De werkzaamheden werden uitgevoerd door de molenmakers fa. M. Straver & Zns. te Almkerk. Bij het restaureren van het wiekenkruis speelde Derckx Constructie B.V. te Beegden, een bekende fabrikant van molenroeden, als onderaannemer een belangrijke rol. Het metselwerk werd hersteld door de fa. A.N. Duijzer te Rijswijk (N.Br.).

Het molenaarsgeslacht Aerden

De naam van de familie Aerden is al sinds de helft van de vorige eeuw verbonden aan de molen van Nispen. Achtereenvolgens waren de molenaars: Johannes Aerden (1834 - 1890) (1), Aloysius Aerden (1868 - 1926) (2), Victor Aerden (1898 - 1970) (3) en Louis Aerden (1944 -) (4).

Om een beeld te krijgen van hetgeen er tijdens de restauratie werd uitgevoerd aan de molen volgen wij de paragrafen van het bestek.

De oude potroeden werden verwijderd en er werden twee nieuwe gelaste plaatstalen roeden gestoken met een lengte van 23,80 m. en een plaatdikte in het midden van 12 mm. Voor de zijplaten van de binnenroede werd 14 mm gekozen daar deze roede niet, zoals de buitenroe 39 x 33 cm als middenzwaarte had, doch op 35 x 33 cm moest worden aangehouden. De reden hiervan was een 6 cm dikke houten uitvulling tussen de achterzijde van de roe en het ashuis, die nodig was om ruimte te krijgen voor de zwichtkrans van de afstandbediening van het wieksysteem.

In de roeden werden geëf hekgaten meer gesneden. In plaats daarvan werden er tapgaten aangebracht, waarin hoekijzers werden vastgebout, die als

Op 13 juli 1976 werd de opmeting gemaakt van het systeem. Mede op basis van de toen gemaakte schetsen heeft de heer G.J.Pouw uit Naarden, in "Informatie-XI" (uitgave: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, oktober 1977) in zijn uitvoerige tekeningen en beschrijvingen, de werking en de konstruktie van het systeem uit de doeken gedaan.

Op enkele details na geeft deze publikatie een compleet beeld van wat het Van Rietsysteem inhoudt. Wij zullen daar in dit verslag derhalve verder niet op ingaan.

Kort na het maken van de schetsen werd hetgeen er nog van de oude kleppen en stangen over was verwijderd, teneinde gevaar bij storm te vermijden.

De uitvoering van de rekonstruktie werd voorbereid met het maken van een houten schaalmodel (1 op 10) van roede met neus en klep.

Op basis van dit model werd na ampele

Al genoemd werd de gewijzigde ondersteuning voor de schenkels van de stroomlijnneus. Verder werden een aantal schrankschortjes tegen de schenkels en de neuslijsten aangebracht. De radiale kogellagers van de klep-as, die vroeger in staal waren uitgevoerd, werden vervangen door onderhoudsvrije kunststoflagers met glazen kogels. De axiale lagers, (twee per klep) waarvan enkele nog goed waren, bleven in stalen uitvoering gehandhaafd. Op alle te smeren draaipunten werden nippels voor een hogedrukvetpuit gemaakt, welke spuit werd meegeleverd en in de toekomst hopelijk regelmatig zal worden gebruikt.

Voor de bekleding van de kleppen en de neuzen werd thans aluminiumplaat toegepast (0,8 mm dikte), gespijkerd met dito nagels.

De werkwijze tijdens de uitvoering is als volgt geweest:

Nadat de roeden door de fabrikant in

ondersteuning voor de schenkels van de stroomlijnbeekleding dienden.

Bij de oude potroeden waren die hekgaten uiteraard nog aanwezig, omdat ze eerst hadden gediend voor het traditionele wieksysteem. Molenmaker Van Riet had de heklatten aan de "bordzijde" om de andere te laten zitten en zo, door middel van opzetters, een ondersteuning voor de schenkels gemaakt, op een wijze zoals men dat bij de meeste stroomlijnbeekledingen op zeilroeden aantreft.

besprekingen besloten om het profiel van de stroomlijnneus enigszins aan te passen. Het was opvallend, dat de neus een scherpe V-vormige voorzijde had (de neuslijst was 3-hoekig van vorm), hetgeen aerodynamisch niet juist was. Men komt dat bij de andere stroomlijnprofielen op molens niet zo tegen; het profiel is dan bol hetgeen ook hier voor de nieuwe uitvoering werd gekozen.

Verder werden de volgende kleine wijzigingen aangebracht:

zijn werkplaats gereed waren gemaakt, de nodige tapgaten waren geboord en het ijzerwerk van lagersteunen, ulepassen, zwichtstangen en de sleepkrans of zwichtring etc. was gereviseerd en deels vernieuwd, zijn de molenaars enige dagen in de werkplaats van de roedefabrikant samen bezig geweest om het mechanisme op de juiste wijze in elkaar en aan de roeden te monteren.

(wordt vervolgd)

DE MOLEN VAN NISPEN IN 1978/1979

Zo staat 't met de krantjes, affiches en advertenties

Ieder heeft wel zijn eigen methode om ergens aan af te meten hoe de tijd vliegt. In dit vak van stukjes schrijven en uitgaven verzorgen lijkt de tijd extra snel te vlieden, doordat je altijd bezig bent iets te maken dat over een of twee maanden het licht moet zien. Vandaag is het 12 maart. Dit blad komt bij u rond 1 april en dan duurt het nog maar amper een maand of molendag staat voor de deur. Dan moet er een hoop drukwerk zijn verricht. En op dit eigenste moment heb ik nog NUL reacties in huis op mijn oproep in het laatste maandblad. Ga d'r maar áán staan!

Toch geef ik de moed niet op. Onversaagd ga ik door met de voorbereidingen. Zo heb ik twee affiches in ontwerp gereed liggen. Hoewel Economische Zaken - zoals de afspraak was - nog zijn goedkeuring moet hechten aan ons PromotiePlan Twee kunnen we met de uitvoering niet wachten. Reden: zie boven.

Het ene biljet (50 x 70 cm, in vele kleuren) richt zich specifiek op het grote publiek en vraagt aandacht voor de verkoop van meel op de molen. De an-

VAN HAVER TOT GORT

Uitgave van de Stichting Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde, Postbus 3086, 3101 EB SCHIEDAM.

Giro 36 102 63 t.n.v. de Penningmeester Stichting Amb. Korenmolenaarsgilde, Landpoortstraat 9, Ravenstein.

dere poster is bestemd voor molendag en kan uitstekend dienen om óók aan bakker/afnemers te worden uitgereikt. Die kunnen er dan reclame mee maken in hun winkel.

Om te voorkomen dat deze raambiljetten in forse aantallen linea recta naar de oud-papier-boer gaan, of op de kast blijven liggen, bouwen we een sluis in. **De beide affiches moeten worden besteld.** Iedereen, die geïnteresseerd en gemotiveerd is moet de moeite nemen om bijgesloten bestelformulier in te vullen en terug te sturen. PER OMGAANDE alweer.

Is het redelijk te zeggen dat niemand méér dan 25 exemplaren van elk mag bestellen? Na Pasen binnengekomen bestellingen worden niet meer meegerekend. Ten overvloede: de affiches zijn gratis, maar dat wil niet zeggen dat het geen kostbaar materiaal is. Gebruik ze alsof u ze zélf had zitten tekenen....

En voor de leukerds: het is natuurlijk niet de bedoeling dat Jan en alleman die affiches nu aanvragen, terwijl zij er geen zakelijk gebruik van willen maken. De affiches zijn leuk genoeg om er talloze tienerkamers mee op te fleuren, maar daarvoor zijn ze niet bedoeld. Er moet écht mee gewerkt worden.

Eenmaal aan het bestellen geslagen kunt u óók opgeven of u meer krantjes (u weet wel, het MOLENDAGBLAD) dan de 1000 beloofde wilt hebben. Het zou kunnen, dat u ze zelfs huis-aan-huis wilt verspreiden nietwaar? Per 500 exemplaren méér kost u dat 70 gulden, exclusief btw.

Derde puntje op de bestelbon: advertenties. Het zou kunnen, dat u wilt adverteren met een klein advertentietje in een plaatselijk blad. Voor zo'n ontwerpje kan worden gezorgd, als u daarom vraagt op het bestelformulier. Vul dan ook uw producten in en het juiste molendadres en de dag waarop de mensen bij u op de molen mogen komen. En doe er een foto van de molen bij, als ik die nooit eerder van u heb mogen ontvangen.

Jan Houdijk

DOE 'T GOED!

Jawel, er is er ééntje binnen. Brief met materiaal voor het krantje. Meeten bekeken. Armoe, hoor. Althans, het is niet het rijke materiaal dat ik graag zou willen gebruiken.

Let wel: persoonlijk kan het me geen hout schelen wat er in ieders krantje komt. Al is het het Wilhelmus. Maar ik denk wat zakelijker in úw belang. En dan wil ik in úw belang gegevens hebben en interessante foto's (ZWART-WIT) waarmee ik uit de voeten kan. Waarmee je moderne mensen / konsumenten tegemoet kan treden. Niet zozeer vrome verzen over de wind, als wel leuke details over de molen, gruwelijke storm-ervaringen, bliksem en donder, oorlogsperikelen en meer. Bovenal fotomateriaal dat goed is.

Wees alsjeblieft een beetje kritisch: zelf zou u ook geen voderig krantje willen lezen. En lezen is de bedoeling! Dus, wie zijn spulletjes al op de post heeft, ga nog even bij uzelf na of het goed was en genoeg.

Zo nee, doe er dan nú nog wat aan.

Het kan nog net. U hebt tot 3 april de tijd!

Want echt waar, ik ga niet iedereen achter de broek zitten. Waar niet is verliest ook de keizer zijn recht.

Gele gids

Van een molenaar gehoord, dat hij zich had opgegeven voor vermelding in de beroepengids, in de wandeling "Gele Gids" geheten. Dat heeft die molenaar aan werk geholpen; aan klanten die van heinde en verre naar zijn molen fietsen om meel.

Kennelijk willen mensen nog wel eens in die beroepengids zoeken naar een adres. Zelfs van een windmolenaar.

MOLENAARSTERMEN IN ONS TAAALGEBIED

In het februari-nummer van dit blad (nr. 30) hebben we aandacht besteed aan een aantal zaken betreffende de molenaarsvaktaal. Onder andere aan de tegenstrijdige betekenissen, die in verschillende regio's aan bepaalde termen worden gehecht. Als was het zo gepland (maar dat was het niet) stond in datzelfde nummer een artikel van F. D. Weemaes over Franse en Engelse stenen. De inhoud daarvan sloot - afgezien van de technische kant - wonderwel aan bij ons molenaars-taalkundige verhaal.

We hebben gesteld, dat in de vele boekwerken, die over molens worden uitgegeven, de molenaarsvaktaal niet of nauwelijks aan de orde komt. We hadden met name de vele provinciale molenboeken kunnen noemen, want in de meeste van deze naslagwerken is het op dit punt armoe troef.

Nu blijkt gelukkig, dat wij niet de enige zijn, die dat konstateren. We werden geattendeerd op een bijdrage van E. van Wijk uit Middelburg in het najaarsnummer (1980, nr. 4) van "Windmolens", blad van de vereniging "De Zeeuwse molens", die tot dezelfde konklusie komt.

Van Wijk citeert daarbij de auteur S. J. van der Molen, die zich bij zijn bespreking van het provinciale molenboek "Molens in Drenthe" afvroeg waarom bij de verklaring van "molen-woorden" geen Drentse dialektermen worden vermeld.

Inderdaad, deze woordenlijst bevat uitsluitend "Nederlandse" termen en vertaalt het woord "romp" (uiteraard) uitsluitend met "gedeelte van de molen vanaf de grond tot onderkant kap". En uiteraard is de "trechtvormige bak van het koppel stenen, waarin het te vermalen graan wordt gestort" uitsluitend een "kaar".

Hoe het verder zit met deze beide termen weet u, na bestudering van de bij ons eerste artikel gevoegde termenlijst nu wel.

Het "Fries Molenboek" doet het anders, maar dat is een voor de hand liggende zaak. Het gaat hier immers niet om een dialekt, maar om een aparte taal, die zoveel mogelijk op gelijke voet met het Nederlands wordt gebruikt.

De Friese molentermen, die bij een paar doorsnedetekeningen zijn vermeld, geven overigens nog een paar aardige voorbeelden van mogelijke spraakverwarring. Wat te denken van de term "stander"? Het blijkt de koningspil te zijn van een poldermolen en in het boek sluit de tekening elk misverstand uit. Maar zonder deze duidelijke gedachtenbepaling zou men toch geneigd zijn in een heel andere richting te denken. En eens te meer wordt het duidelijk, dat het niet aangaat te stellen: wie heeft gelijk, de Fries of de Brabander?

Nu even terug naar het artikel van Van Wijk in "Windmolens". Hij heeft de koe maar meteen stevig bij de horens gevat. In het "Woordenboek der Zeeuwse dialecten" heeft hij nageslagen welke termen en uitdrukkingen in verband met molens en het werk van de molenaar daarin voorkomen. Hij laat, zonder het idee te wekken volledig te zijn, zestig gevonden termen met hun verklaring volgen.

Zo zien we, dat in het Zeeuwse het woord "stelling" onbekend is, althans als autochtone term. Men spreekt er van "balie", "baolie" of "galderie", ook wel uitgesproken als "gelderie" en "gaanderij".

Interessant is, dat het voedergemaal, de boerenzakken, hier "mastienge" wordt genoemd en dat bijgevolg het koppel stenen dat hiervoor speciaal wordt gebruikt, de voersteen, in het Zeeuws "mastiengstêen" heet.

Tot zover het gegrasduin in Drenthe, Friese en Zeeuwse molenaarstermen. Wij willen ter afronding van dit artikel een eerste poging wagen om via de lezers van dit blad nog wat meer te weten te komen over bepaalde molenaars-termen.

1) In de eerste plaats over de **molenzeilen**.

Wij zouden graag willen weten hoe in de verschillende delen van ons land de diverse touwen aan de zeilen worden / werden genoemd.

De twee touwen aan de bovenzijde van het zeil (A), de drie (soms vier) lijnen waarmee het zeil wordt vastgezet en die bij het zwichten van onder naar boven worden losgemaakt en in het gewichte stuk van het zeil worden gerold (B), de twee touwen aan de onderkant van het zeil (C), de twee touwen waar het zeil aan is vastgenaaid (D) en de in lussen door een van die touwen gevlochte lijn, die achter de op de roeden bevestigde kikkers wordt geslagen.

2) Verder willen we graag weten of iemand - in verband met een onderdeel van de buitenzijde van een molen - het gebruik van de term "tuin" kent en wat hiermee dan wordt aangeduid.

3) En dan gaat onze belangstelling nog uit naar de uitdrukking "de speelman". We bedoelen daarmee niet de aanduiding voor het ijzeren asje met nokken, dat op een koppel stenen met onderaandrijving op de rijs staat en dat voor het schudden van het schoentje zorgt. Nee... het moet een omschrijving zijn van een bepaald geluid, dat soms hoorbaar is op een malende korenmolen. Wij hebben daarover een oude molenaar eens horen vertellen en zijn nu erg benieuwd te horen of er nog meer mensen zijn, die het verschijnsel "de speelman" kennen.

Wie over een van de bedoelde termen iets weet, hij schrijve de redactie van dit blad aan. Bij voorbaat dank voor de bijdrage.

Maar voordat u in de pen klimt willen we even een paar spelregels geven, die in acht moeten worden genomen.

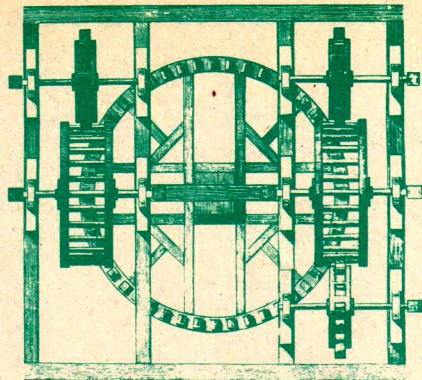
In de eerste plaats moeten de termen, die u kent, afkomstig zijn uit het dagelijkse spraakgebruik van de molenaar. Zoals u wel duidelijk zal zijn hebben we bij dit onderzoekje niets aan termen, die u via de "literatuur" kent. Wilt u bij uw reactie vermelden uit welke streek de door u gekende term(en) afkomstig is/zijn en wanneer u als molenaar in het vak kwam?

Als u niet zelf al jaren in het vak hebt gezeten en toch door overlevering interessante molenaarstermen hebt leren kennen, wilt u dan alleen reageren als u zo'n term uit de eerste hand hebt vernomen en dan tevens vermelden van welke molenaar(s), in welke streek

deze werk(t)e(n) en in welke periode volgens u deze termen werden gebruikt?

Tenslotte lichten wij nog even toe, dat (zoals hierboven blijkt) wij, om u zo min mogelijk in een bepaalde richting te sturen, bij het formulieren van de aanduiding van de betreffende molenonderdelen of bij het beschrijven van een verschijnsel of handeling, het gebruik van de bij ons bekende molenaarstermen achterwege hebben gelaten. We hebben bewust voor neutrale omschrijvingen gekozen. We vragen dus niet onder welke naam u het spoorwiel kent, maar wél hoe u het wiel noemt, dat vastgewigd op de staande centrale spil, voor de aandrijving van de rondsels of schijflopen van de stenen zorgt. (Maar van dat spoorwiel vragen wij u dus niet!)
We zijn benieuwd naar uw inzendingen.

Victor Mulder

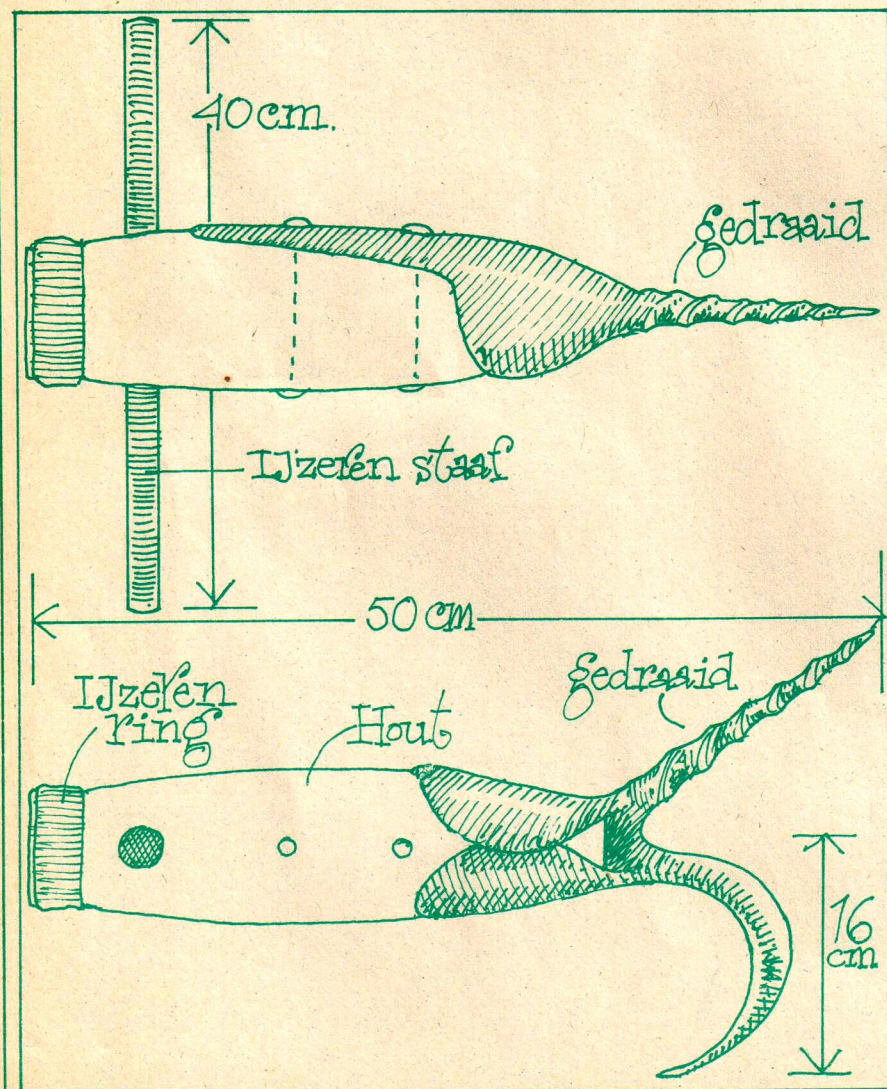

KNAP & SLIM

Op de Schiedamse molens waren vroeger korte haken aanwezig. (Zie tekening). Op een exemplaar in het Stedelijk Museum van Schiedam staat aangegeven, dat de haken gebruikt werden bij het oprollen van de zeilen als die bevroren waren.

Wij zouden graag willen weten of er molenaars zijn die meer over die haken kunnen vertellen. Hoe werden ze gebruikt? Was dat echt hun functie om bevroren zeilen te helpen oprollen? Enz.

Bij voorbaat dank.

Ballotage in Wouw

Op een zeer regenachtige maandagmiddag vond de vereenvoudigde ballotage plaats van het molenaarsbedrijf gebr. Potters in Wouw. Een omschrijving van het bedrijf en een kennismaking met de molenaars kunnen we vinden in VAN HAVER TOT GORT nr. 22.

De wens, die Potters in dat artikel uitte om meer voor bakkers te gaan malen, blijkt in Wouw langzaam in vervulling te gaan. Want er is inmiddels een bescheiden omzet in bakkersmeel. Deze ontwikkeling is dan ook de drijfveer geweest voor Potters om deelnemer te worden van ons gilde.

De aanvraag tot het deelnemerschap leverde geen problemen op, met uitzondering van één punt: de molen moet nog heel wat schoner gehouden worden.

Nu geeft het malen van veevoer gauw een hoop stof, rommel en luchtjes. Maar dat neemt niet weg, dat, als er tarwe voor bakkers wordt gemalen, hieraan erg veel aandacht besteed moet worden en vooral op een veevoermolen. We verwachten dan ook, dat de gebroeders Potters in de toekomst wat vaker met de bezem rondgaan, zodat een onvoorwaardelijk deelnemerschap geen probleem zal zijn als de proeftermijn van zes maanden verstreken is.

Verder wensen we de gebroeders veel succes met hun bakkersomzet en hopen dat het deelnemerschap van ons gilde daar zijn (molen)steentje aan zal kunnen bijdragen.

In de familie

Deze keer een minder leuk geluid met betrekking tot onze "familie". Want we hebben nu eens niet alleen maar aanmeldingen en ballotages te signaleren, maar ook een afscheid.

Hendrik Bökkers, deelnemer van het eerste uur en sekretaris van de beginperiode, heeft namelijk de wens te kennen gegeven voorlopig van de lijst van deelnemende molenaars te worden gevoerd. Hij voert als argument zijn moeilijke privé-omstandigheden aan. Er is met Bökkers over deze zaak gepraat, maar die gesprekken hebben de kwestie niet kunnen verhelderen. En dus... helaas... geen molenschild meer aan de mooie Bökkers Mühle in Olst.